

'Wensen' voor nieuwe gebouwen en voor de woonomgeving

versie 1 mei 2018

Utrecht bouwt aan een stad die voor iedereen toegankelijk is

Wat is er nodig voor een toegankelijke stad?

Die vraag hebben de belangenorganisaties Solgu ,COSBO Stad Utrecht, Platform GGZ Utrecht en LFB beantwoord.

Zij hebben deze toegankelijkheidslijsten opgesteld die een instrument vormen om te werken aan een stad die toegankelijk en bruikbaar is voor iedereen.

Toegankelijkheidslijsten voor openbare ruimte en woningen

Kwaliteit van openbare ruimte en woningen ontstaat als álle gebruikers, dus ook gebruikers die niet jong, snel, fysiek fit of mobiel zijn of een goed oriëntatievermogen hebben, gebruik kunnen maken van woning, gebouw, straat of plein. Soms kost dit iets meer, maar meestal niet. Daar zijn vele voorbeelden van.

Aandacht voor toegankelijkheid is nu nog meer van belang omdat Nederland het 'VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap' binnenkort ratificeert. Dit Verdrag geeft mensen met een beperking het recht om zonder belemmeringen mee te doen aan de samenleving. Dat zal ook in alle wetgeving zichtbaar worden.

Voor het bepalen aan welke eisen de gebouwde omgeving moet voldoen, gebruiken ontwerpers wanneer zij er toevallig aan denken normen en richtlijnen die door de overheid en belangenorganisaties zijn vastgesteld.

Architecten en projectontwikkelaars maken ook financiële afwegingen en gebruiken deze normen en richtlijnen vaak als bovengrens. Men heeft vaak geen idee dat deze werkwijze nauwelijks kwaliteit en onvoldoende bruikbare woningen en openbare ruimte oplevert. Men is bang voor hoge kosten of geeft prioriteit aan andere zaken zoals vormgeving. De normen zijn echter vaak een minimum en onvoldoende voor een werkelijk bruikbare voorziening.

Graag zien wij dat opdrachtgevers en ontwerpers zich vanaf de startfase bewust zijn van wat alle gebruikers nodig hebben om gebruik te kunnen maken van het gebouw of de ruimte.

Wanneer opdrachtgevers, architecten en projectontwikkelaars van nabij ervaren wat het betekent om in een rolstoel te zitten, niet te kunnen zien, angstig te zijn, slecht ter been te zijn, minder evenwicht te hebben etcetera, houden zij in het ontwerpproces veel meer rekening met de wensen van deze gebruikers. Wij, de belangenorganisaties in Utrecht, laten hen graag ervaren hoe mensen met beperkingen hun gebouwen gebruiken en beleven en bieden daartoe 'ervaringstours' aan.

Om het makkelijker te maken om een toegankelijk ontwerp te maken hebben Solgu, COSBO-Stad-Utrecht, LFB en Platform GGz Utrecht met hun achterban gevraagd wat voor hen een gebouw of ruimte bruikbaar maakt. Op basis van deze wensen zijn toegankelijkheidslijsten gemaakt. Deze toegankelijkheidslijsten kunnen als richtlijn voor nieuwe ontwerpen worden gebruikt.

Op verzoek van de gemeente en de bouwwereld kunnen wij ook voor andere soorten ruimten toegankelijkheidslijsten samenstellen. Wij doen dat graag en hebben de deskundigheid daarvoor in huis. Kennis over toegankelijkheid is in ontwikkeling. Nieuwe inzichten zullen wij steeds toevoegen aan de toegankelijkheidslijsten.

Vindt u de toegankelijkheidslijsten onduidelijk, of roepen ze vragen op? Wij geven u graag een toelichting. Ook als u een ervaringstour wilt organiseren kunt u contact met ons opnemen.

LFB

Belangenbehartiging voor en door mensen met een verstandelijke beperking

030 – 236 37 61

Platform GGZ

Belangenbehartiging van mensen met een psychiatrische achtergrond.

Mw R. Groothoff

COSBO-Stad-Utrecht

Belangenbehartiging van ouder

Mw M. van den Dool
info@cosbo-stad-utrecht.nl
030 – 296 51 08

Solgu

Belangenbehartiging van mensen met fysieke beperkingen.

Mw E.W.M. de Jong
info@solgu.nl
030 - 280 32 86

Inhoudsopgave

Looproutes	5
Looproutes in 'Welkome Wijken'	5
Pleinen	5
Ommetje in parken en woonwijken	6
Toeristische ommetje	6
Haltes voor het openbaar vervoer	6
Gehandicaptenparkeerplaatsen.....	7
Regiotaxi	7
Fietsenstalling	9
Basisniveau nieuwe woningen.....	9
Renovatie woningen en woongebouwen	10
Basisniveau gebouwen met een publieksfunctie.....	10
Aanvulling theater/bioscoop/conferentie	11
Aanvulling bibliotheek.....	11
Aanvulling musea	12
Aanvulling scholen/universiteiten en buurthuizen	12
Aanvulling winkels	13
Aanvulling hotels	14
Aanvulling horeca.....	14
Aanvulling gezondheidsinstellingen	14
Aanvulling crematoria/aula op begraafplaatsen	15
Bewegwijzering	15

In deze toegankelijkheidslijsten wordt de term zelfstandig gebruikt.

Met deze term bedoelen wij dat mensen met een beperkingen, die zelfredzaam zijn, zonder hulp van anderen de voorziening kunnen gebruiken.

Looproutes

Alle voetgangers, dus ook mensen die gebruik maken van een rollator, een rolstoel of een scootmobiel en mensen met een visuele beperking, kunnen zich via bruikbare, veilige, logisch gelegen en toegankelijke voetpaden verplaatsen.

1. Deze toegankelijke voetpaden stellen alle gebruikers in de gelegenheid om:
  - a. alle woningen te bezoeken;
  - b. alle gebouwen met een publieksfunctie te bezoeken.
denk aan winkels, overheidsgebouwen, kantoren en dergelijke;
  - c. alle voorzieningen die voor het publiek zijn aangebracht te bezoeken,
denk aan parken, pleinen, monumenten, straatmeubilair, afvalcontainers e.d.;
  - d. alle haltes voor het OV te bereiken en gebruiken;
  - e. alle gehandicaptenparkeerplaatsen te bereiken;
  - f. een ommetje te maken;
  - g. andere wijken te bereiken.

Looproutes dienen aan de richtlijn 'Voetpaden voor iedereen' te voldoen

Looproutes in 'Welkome Wijken'¹

De looproutes in een Welkome Wijk (Woonservicezone) zijn extra toegankelijk zodat bewoners met loophulpmiddelen, rolstoelen en scootmobielen vanaf hun eigen woning zelfstandig de voorzieningen in de wijk kunnen bereiken.

2. In principe zijn er helemaal geen hoogteverschillen in de looproute en is de vrije doorgang overal extra ruim.
3. Loopafstanden zijn kort en logisch en de bestrating is vlak.

*Eén op de vijf mensen heeft problemen met de bereikbaarheid van de winkels, openbaarvervoer en de arts.
Rapport 'Onder de pannen?'
door Ieder(in) februari 2014*

Pleinen

Alle voetgangers, dus ook mensen die gebruik maken van een rollator, een rolstoel of een scootmobiel en mensen met een visuele beperking, kunnen alle voor publiek bestemde functies op het plein bereiken via bruikbare, veilige, logisch gelegen en extra toegankelijke voetpaden.

4. De looproutes stellen alle gebruikers in de gelegenheid om:
  - a. alle voor publiek bestemde functies te bereiken;
  - b. alle voor publiek bestemde functies zijn bruikbaar.
  - c. andere wijken te bereiken.

Looproutes dienen aan de richtlijn 'Voetpaden voor iedereen' te voldoen

¹ Ook wel Woonservicezones genoemd
Versie 01-05-2018

Ommetje in parken en woonwijken

Bewoners van woonwijken kunnen een ommetje maken.
In elke wijk is tenminste één ommetje zo ingericht dat alle voetgangers, dus ook mensen met een rollator, rolstoel of scootmobiel, daar zelfstandig gebruik van kunnen maken.

5. Alle voetpaden zijn in beginsel toegankelijk. Voetpaden* met een recreatieve waarde behoren onderdeel te zijn van het toegankelijke ommetje.

* Denk aan voetpaden door een park, langs natuur, cultuur en locaties met een historische waarde. Bewoners met beperkingen mogen niet op voorhand worden buitengesloten.

Toeristische ommetje

Voor toeristen en bezoekers is er tenminste één toegankelijke toeristische wandelroute.

6. Alle toeristische wandelroutes zijn in beginsel toegankelijk. Bestratingen die een monumentaal karakter hebben, zijn goed berijdbaar voor rolstoelen. Gehandicapte toeristen en bezoekers moeten dezelfde ervaringen kunnen opdoen als iedereen.

Haltes voor het openbaar vervoer

Iedereen, met uitzondering van mensen die gebruik maken van grote scootmobielen en rolstoelbedden, kan alle haltes van het openbaar vervoer bereiken, gebruiken en de transfer van halte naar vervoermiddel maken.

7. Iedereen, dus ook rollator- en rolstoelgebruikers, mensen met een visuele beperking en veel meer dan gemiddeld lange mensen (2.20 meter), kan via een veilige looproute elke halte zelfstandig bereiken en verlaten.
8. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker, kan zelfstandig (zonder hulp van derden) de transfer maken tussen perron en voertuig, zowel erin als eruit.
9. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruikers, kan zelfstandig (zonder hulp van derden) de overstap maken naar aansluitend openbaar vervoer (bus naar bus, bus naar tram, bus naar trein, tram naar trein en omgekeerd).
10. De ruimte die nodig is voor de looproute genoemd in 1 en de transfer genoemd in 2 is vrij van obstakels (geen drempels, geen hellingen, geen gleuven en geen belemmeringen in de hoogte zoals overhangend groen).
11. Passagiers, waaronder rollator- en rolstoelgebruikers, mensen met kinderwagens en mensen met bagage, worden bij het plaatsnemen in het voertuig niet belemmerd door de inrichting van de halte/het perron. In plaats van te voldoen aan minimale maten is het wenselijk te dimensioneren naar optimaal gebruik van het perron. Dat wil zeggen dat de bewegingen van hulpmiddelen als rolstoelen en rollators vooraf worden vastgesteld en bepalend zijn voor de inrichting.
12. Het is wenselijk dat de locatie van de instap van voertuigen wordt gestandaardiseerd en dat deze op het perron wordt aangegeven. Zo kunnen passagiers zich op de juiste plek opstellen en wordt de halteringstijd korter. Wij verwachten dat door bezuinigingen het aantal passagiers (studenten en werknemers) dat rolstoelgebonden is en zelfstandig met het openbaar vervoer zal reizen de komende jaren zal toenemen. Zij moeten ook tijdens de spits gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Dat kan alleen als zij zich op de juiste plaats op de halte kunnen opstellen.
13. Elke hulp en elke extra handeling die door derden moet worden verricht (hulp) om het reizen voor mensen met beperkingen mogelijk te maken, moet worden voorkomen.

Gehandicaptenparkeerplaatsen

Mensen die geïndiceerd zijn voor een gehandicaptenkaart en dus niet in staat zijn 100 meter te lopen, kunnen vlak bij de ingang van elk gebouw parkeren op een geschikte en gereserveerde parkeerplaats. Zij kunnen vanaf deze parkeerplaats via logisch gelegen, toegankelijke en veilige voetpaden de toegankelijke entree van het gebouw bereiken.

14. Bij locaties met een publieksfunctie zijn voldoende 'algemene gehandicaptenparkeerplaatsen'. Het aantal is afhankelijk van de functie van de locatie. Bij een kantoor of winkel kan één algemene gehandicaptenparkeerplaats voldoende zijn, maar bij een winkelcentrum, gezondheidscentrum, cultureel centrum of bijvoorbeeld een kerk moeten meerdere algemene gehandicaptenparkeerplaatsen gemaakt worden. Richtlijn is dat twee procent van het aantal parkeerplaatsen wordt ingericht als algemene gehandicaptenparkeerplaats. Het is van belang om samen met lokale ervaringsdeskundigen en belangenorganisaties de gewenste locatie en het gewenste aantal algemene gehandicaptenparkeerplaatsen vast te stellen. Soms is het wenselijk om parkeerplaatsen bij elkaar te plaatsen. Dit vereenvoudigt het zoeken.
15. Algemene gehandicaptenparkeerplaatsen zijn ingericht conform de richtlijn 'Voetpaden voor iedereen'. Ze zijn bruikbaar voor chauffeurs en passagiers die een beperking hebben in het lopen en rolstoelgebruikers.
16. Mensen met een beperking in het lopen dus ook rolstoelgebruikers kunnen via een veilige en logische route de gehandicaptenparkeerplaatsen bereiken en verlaten.
17. De gemeente stelt een overzicht en een plattegrond beschikbaar met de locaties van de 'algemene gehandicaptenparkeerplaatsen'. In dit overzicht wordt onderscheid gemaakt tussen parkeerplaatsen die aan de eisen voldoen (toegankelijk; +) en parkeerplaatsen die kleiner zijn (beperkt toegankelijk; +/-).

Regiotaxi

Mensen die geïndiceerd zijn voor de regiotaxi en dus nauwelijks of niet in staat zijn om te lopen, kunnen vanaf de entree van de woning/ het woongebouw opgehaald worden met een voor hen geschikte taxi en vervoerd worden naar de toegangsdeur/entree van de door hen gewenste bestemming.

18. De regiotaxi is vervoer van deur tot deur. De passagier wordt bij de voordeur opgehaald en teruggebracht. Dat is natuurlijk niet nodig als iemand dat zelf kan, maar ook bij twijfelgevallen is 'van deur tot deur' het uitgangspunt. De regiotaxi moet dus tot bij de deur/entree kunnen komen.
19. Stel een procedure vast voor locaties waar de regiotaxi niet dicht bij de entree van de locatie kan komen.
20. Voor vaste standplaatsen van de regiotaxi geldt dat alle passagiers, dus ook mensen met een beperkt uithoudingsvermogen, mensen met loophulpmiddelen als een stok, een rollator, een rolstoel of een scootmobiel, mensen met een visuele beperking, mensen met een auditieve beperking, korte mensen en lange mensen via een korte, toegankelijke en veilige looproute de parkeerplaats van de regiotaxi zelfstandig (zonder hulp), kunnen bereiken en verlaten. Wanneer een looproute langer dan 50 m is, moet gestreefd worden naar de kortst mogelijke route. Denk bijvoorbeeld aan het stationsgebieden en voetgangersgebieden.
21. Richt de vaste opstapplaatsen van de regiotaxi zo in, dat ze van een afstand goed herkenbaar zijn.
22. Voorzie de vaste opstapplaatsen van een beschutte zitgelegenheid die toegankelijk en bruikbaar is voor alle passagiers, dus ook rolstoelgebruikers.

23. Zorg dat belangrijke looproutes naar vaste standplaatsen van de regiotaxi vrij zijn van obstakels zoals, abrupte hoogteverschillen, gleuven en belemmeringen in de hoogte zoals overhangend groen.
24. Bij vaste standplaatsen dient de regiotaxi zodanig te halteren, dat passagiers zelfstandig de transfer kunnen maken van het trottoir en/of vanaf de rijbaan naar het voertuig, zowel erin als eruit. Als er sprake is van een trottoir (verhoogde stoep) is er voor rolstoel- en scootmobielgebruikers 5 m een geschikte oprit.
  - a. Zorg dat de transfer van rijbaan/trottoir in de taxi voor rolstoelen en scootmobielen goed berijdbaar is en vrij is van drempels (eventuele drempels zijn kleiner dan 10 mm)
  - b. Zorg dat hoogteverschillen worden overbrugd door hellingen waarvan de hellingshoek voldoet aan de richtlijn 'Voetpaden voor iedereen'.
  - c. Zorg dat de transfer voor rolstoelen en scootmobielen vrij is van gleuven (een eventuele gleuf tussen het voertuig en het halte is maximaal 20 mm).
  - d. In de transfer voor passagiers die lopend het voertuig betreden zijn bij voorkeur geen hoogteverschillen² (het hoogteverschillen tussen het voertuig en het halte is maximaal 50 mm hoog).
Hoogteverschillen van meer dan 50 mm worden door een lift met een veilige zitvoorziening overbrugd.
  - e. In de transfer voor passagiers die lopend het voertuig betreden zijn bij voorkeur geen gleuven (de gleuven tussen het voertuig en het halte is maximaal 50 mm).
25. Passagiers die gebruik maken van een rollator, rolstoel of scootmobiel worden bij het plaatsnemen in het voertuig zo min mogelijk belemmerd door de inrichting van de regiotaxi.
26. Een regiotaxi die wordt gebruikt voor het vervoeren van rolstoelen is voorzien van een vastzetinrichting voor rolstoelen en goedgekeurde scootmobielen.
27. Een regiotaxi die wordt gebruikt voor het vervoeren van rollators is voorzien van een vastzetinrichting voor meerdere losse rollators.
28. Autogordels voor passagiers zijn ook afgestemd op kleine mensen en mensen met obesitas.
29. De chauffeur moet tijdens de rit vanaf zijn zitplaats alle passagiers kunnen zien in een spiegel.
30. Elke chauffeur neemt minimaal eens in de vijf jaar zelf plaats in een rolstoel, maakt zelf de transfer in de bus, wordt vastgezet en maakt zo een rit, zodat hij het rijgedrag over drempels en inritconstructies ervaart.
31. Voordat de regiotaxi vertrekt van een locatie belt de chauffeur standaard de volgende passagier en meldt over hoeveel minuten hij waarschijnlijk arriveert.
32. De chauffeur belt wanneer de toegestane uitloop van 15 minuten na de afgesproken tijd niet wordt gehaald.
33. Bij de planning wordt rekening gehouden met de volgorde van het plaatsen van rolstoelen, in verband met de volgorde van het uitstappen.
34. De vooraanmeldingstijd van een half uur geldt ook voor fysiotherapie- en tandartspraktijken en dergelijke.
35. Wanneer een regiotaxi in de buurt en beschikbaar is en een passagier meldt zich aan, dan is een minimale wachttijd niet nodig en mag de passagier eerder vervoerd worden denk aan ziekenhuizen en vaste opstaplocaties en dergelijke.

² Veel passagiers gebruiken de taxi omdat zij geen afstanden en geen trappen kunnen lopen.
Versie 01-05-2018

Fietsenstalling

Mensen die gebruik maken van een elektrische fiets, een tandem, een driewieler, een handbike dan wel een ander hulpmiddel (geen brommobiel of auto zijnde) kunnen vlak bij de ingang van elk gebouw hun vervoermiddel stallen. Zij kunnen vanaf deze stalplaats via bruikbare, veilige, logisch gelegen en toegankelijke voetpaden de toegankelijke entree van het gebouw bereiken.

36. Mensen met loopbeperkingen kunnen de fietsenstalling gelijkvloers bereiken en verlaten zonder gebruik te maken van trappen en hellingen.
37. In de fietsenstalling is ruimte voor het parkeren van meerdere elektrische fietsen, driewielers, tandems en handbike-apparatuur.
38. In de fietsenstalling is een oplaadmogelijkheid voor accu's van elektrische fietsen en scootmobielen.
39. De gemeente geeft op haar website de toegankelijkheid en bruikbaarheid van fietsenstallingen aan.
40. Bij elke fietsenstalling waarbij een voorziening zoals omschreven in 1, 2 en 3 ontbreekt, is buiten een plattegrond aangebracht waarop de toegankelijke fietsenstallingen in de gemeente worden aangegeven.

Basisniveau nieuwe woningen

Iedereen, dus ook mensen met een beperking in het lopen (denk aan mensen met een rollator of een rolstoel) kan nieuwe woningen bezoeken. Dat wil zeggen dat iedereen via een toegankelijke toegang (de hoofdtoegang) de woonkamer, de eetkamer, de tuin of het balkon (indien aanwezig) kan betreden. Iedereen kan het (niet aangepaste) toilet bereiken en iedereen kan de berging bereiken en gebruiken.

41. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan vanaf de rijbaan zelfstandig de toegangsdeur van het woongebouw bereiken.
42. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de toegangsdeur van de woning bereiken.
43. Een rolstoelgebruiker met handfunctie kan bij de bel komen en deze zelfstandig bedienen.
44. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig of eventueel met lichte hulp in de woonkamer rijden.
45. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig of eventueel met lichte hulp tot de toegang van de toiletruimte rijden.
46. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig of eventueel met lichte hulp de tuin of het balkon bereiken.

*Voor mensen met een beperking is een tuin of balkon belangrijk. Eén op de tien respondenten is niet tevreden met de buitenruimte.
Rapport 'Onder de pannen?'
Ieder(in) februari 2014*

Renovatie woningen en woongebouwen

Iedereen, dus ook mensen met een beperking in het lopen (denk aan mensen met een rollator of een rolstoel) kan bestaande woningen bezoeken. Dat wil zeggen dat iedereen de toegangsdeur van de woning kan bereiken en kenbaar maken dat hij/zij voor de deur staat. Bij renovatie wordt gestreefd naar het basisniveau voor nieuwe woningen!

47. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan vanaf de rijbaan zelfstandig de toegangsdeur van het woongebouw bereiken.
48. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de toegangsdeur van de woning bereiken.
49. Een rolstoelgebruiker met handfunctie kan bij de bel komen en deze zelfstandig bedienen.
50. In de woning worden drempels zoveel mogelijk verwijderd.

Basisniveau gebouwen met een publieksfunctie

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als overige bezoekers gebruik maken van de publieksfuncties van het gebouw. Dat wil zeggen dat zij de ruimten waar de publieksfuncties worden uitgevoerd kunnen bereiken en gebruiken en dat zij het toilet kunnen bereiken en gebruiken. Uitgangspunt bij het vormgeven is kwaliteit. Normen geven het minimum aan en niet de wenselijke situatie.

51. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan vanaf de rijbaan zelfstandig de toegangsdeur bereiken en passeren.
52. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de receptie bereiken.
53. Teksten voor bezoekers (denk aan bewegwijzering en naambordjes) zijn leesbaar voor staande en zittende mensen (denk aan rolstoelgebruikers).
54. Er is aandacht voor contrast, lettergrootte en verlichting van teksten. Belangrijke teksten zijn voelbaarheid voor blinden en slechtzienden (denk aan teksten bij en op liftbedieningsknoppen).
55. Er is een rolstoeltoegankelijk toilet.
56. Het rolstoeltoegankelijk toilet is eenvoudig te vinden (denk aan bewegwijzering).
57. Een rolstoelgebruiker kan zelfstandig het rolstoeltoegankelijk toilet bereiken en gebruiken.
58. Alle liften zijn voldoende diep en geschikt voor elektrische rolstoelen en scootmobielen.
59. Tafels zijn onderrijdbaar (een rolstoelgebruiker kan met de knieën onder de tafel rijden).
60. Stoelen zijn voorzien van arm- en rugleuningen.
61. Het meubilair is vrij van scherpe punten en scherpe randen.
62. Lichtbronnen zijn niet verblindend en stralen bij voorkeur diffuus licht uit.

Aanvulling theater/bioscoop/conferentie

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers de presentatie/voorstelling meebelev en actief meedoen.

63. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig kaarten kopen en betalen.
64. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan, zolang de zaal niet is uitverkocht, op elk moment een kaartje kopen.
65. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de garderobe bereiken.
66. Een rolstoelgebruiker kan zelfstandig de zaal inrijden, een personeelslid mag daarbij de deur openhouden.
67. Tenminste twee procent van het totaal aantal stoelen per zaal is beschikbaar als rolstoelplaats met een minimum van twee rolstoelplaatsen per zaal. Deze plaatsen zijn bestemd voor mensen met beperkingen en de kaarten hiervoor dienen pas op het laatste moment verkocht te worden.
68. Naast elke rolstoelplaats is zitruimte voor een kennis/familieid.
69. Op aanvraag kan per zaal vijf procent van het totaal aantal stoelen per zaal ingericht worden als rolstoelplaats .
70. De rolstoelplaatsen hebben voldoende manoeuvreerruimte en zijn horizontaal en vlak.
71. Rolstoelgebruikers kunnen de voorstelling/de conferentie goed en onbelemmerd zien en horen.
72. Er is een voorziening voor slechthorenden (bijvoorbeeld infrarood apparatuur of een ringleiding).
73. Minimaal twee procent van de stoelen is geschikt voor mensen met obesitas (bijvoorbeeld love seats) met een minimum van tien plaatsen per zaal.
74. Minimaal twee procent van de stoelen is geschikt voor veel meer dan gemiddeld lange mensen (2.20 meter) met een minimum van tien plaatsen per zaal. Bij voorkeur op de achterste rij, zodat andere bezoekers geen belemmeringen ervaren door lange bezoekers.
75. De bijzondere stoelen zijn vrij uitgeefbaar, maar betrokkenen kunnen altijd een beroep doen op het personeel om in billijkheid tot ruil te komen.
76. Een rolstoelgebruikers kunnen zelfstandig de foyer bereiken. Er zijn meerdere tafels geschikt (onderrijdbaar) voor rolstoelgebruikers.
77. In de foyer zijn banken of stoelen voor bezoekers.

Al 22 jaar ben ik niet naar een goede film geweest in een Utrechtse bioscoop. Ik heb voornamelijk belangstelling voor filmhuisfilms. Ben ik de enige met dit probleem?

*Marianne Komen
Bewoner Utrecht*

Aanvulling bibliotheek

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers de verschillende functies van de bibliotheek gebruiken.

78. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de digitale catalogus bereiken en gebruiken.
79. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig alle kasten met uit te lenen producten bereiken en passeren.
80. De boektitels zijn vanuit zittende en staande positie goed zichtbaar en goed aangelicht.
81. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan geleende producten inleveren.
82. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan te lenen producten lenen, verlengen en afrekenen.

Aanvulling musea

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers de expositie(s) volledig te beleven. Zij kunnen het verhaal/ de rode draad van de expositie volgen.

83. Iedereen, dus ook een rolstoelgebruiker kan alle expositiezalen, het auditorium en de horeca/foyer zelfstandig bereiken, gebruiken en/of bezichtigen.
  - f. Bij hoge uitzondering als het technisch niet mogelijk is kan een rolstoelgebruiker met lichte hulp van een begeleider (bijvoorbeeld het open houden van een deur) zalen bereiken gebruiken en/of bezichtigen.
  - g. Voor gebouwen met een ingewikkelde routing is een rolstoelroute ontwikkeld. In de gedrukte informatie en op de website staat aangegeven dat deze route beschikbaar is,
  - h. wanneer begeleiding nodig is wordt in informatie en op de website aangegeven dat begeleiding in het museum beschikbaar is of dat men zelf begeleiding mee moet nemen.
84. De expositie is vanuit verschillende ooghoogtes (zittend en staand) te bekijken.
85. De bezoeker (zittend en staand) heeft geen hinder van spiegelen glas.
86. De expositie is goed verlicht.
87. In elke ruimte is voldoende zitgelegenheid.
88. In ruimten waar presentaties met spraak plaatsvinden is een voorziening voor slechthorenden (bijvoorbeeld een ringleiding).

Aanvulling scholen/universiteiten en buurthuizen

Bezoekers, leerlingen en docenten met een beperking kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers, leerlingen en docenten het gebouw gebruiken. Dat wil zeggen dat elke ingang van het gebouw die door leerlingen en docenten wordt gebruikt toegankelijk is, dat elke ruimte bereikbaar en bruikbaar is en dat er op elke verdieping een rolstoeltoegankelijk toilet is.

89. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan vanaf de rijbaan zelfstandig alle toegangen van het gebouw die bestemd zijn voor leerlingen, studenten en personeel bereiken en passeren.
90. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan de deur van elke ruimte met een eigen buitendeur die bestemd is voor leraren, leerlingen, studenten en bezoekers , bereiken en passeren.
91. Op elke verdieping waar leerlingen, studenten en personeel gebruik van maken is een rolstoeltoegankelijk toilet.
92. Iedereen, dus ook een rolstoelgebruiker kan zelfstandig de garderobe bereiken.
93. Rolstoelgebruikers kunnen elke ruimte die bestemd is voor leerlingen zelfstandig bereiken en gebruiken zoals deze voor alle leerlingen bedoeld is.
94. Een rolstoelgebruiker kan elke ruimte die bestemd is voor leraren zelfstandig bereiken en gebruiken zoals deze voor alle leraren bedoeld is.
95. In les- en instructielokalen met een vaste stoelopstelling zijn minimaal vijf rolstoelplaatsen beschikbaar.
96. In zalen waar presentaties, lezingen en voorstellingen plaatsvinden is tenminste twee procent van het totaal aantal stoelen beschikbaar als rolstoelplaats met een minimum van vijf rolstoelplaatsen per zaal. De rolstoelplaatsen zijn zo ingericht
97. dat niet-rolstoelgebruikers direct naast de rolstoelgebruiker plaats kunnen nemen. De rolstoelplaatsen hebben voldoende manoeuvreerruimte, zijn horizontaal en vlak. Losse stoelen (bijvoorbeeld de eerste rij in een zaal) verdienen de voorkeur omdat deze

- makkelijk verplaatst kunnen worden. Rolstoelgebruiker heeft een goed en onbelemmerd gezicht en gehoor op het gebeuren.
98. In zalen waar presentaties, lezingen en voorstellingen plaatsvinden is een voorziening voor slechthorenden (bijvoorbeeld infra-rood apparatuur of een ringleiding).
  99. Minimaal twee procent van de stoelen is geschikt voor mensen met obesitas (bijvoorbeeld love seats) met een minimum van vijf plaatsen per zaal.
  100. Minimaal twee procent van de stoelen is geschikt voor veel meer dan gemiddeld lange mensen (2.20 meter) met een minimum van tien plaatsen per zaal. Bij voorkeur op de achterste rij, zodat andere bezoekers geen belemmeringen ervaren door lange bezoekers.

Aanvulling winkels

In een toegankelijke winkel kan iedereen alle producten zien, meenemen en bij de kassa afrekenen. Als het van toepassing is, kan men producten uitproberen. Alle klanten zijn welkom, dus ook klanten met een beperking. De wensen van klanten met beperkingen zijn niet anders. Zij willen elk product kunnen bekijken en uitproberen net als ieder ander.

101. Klanten kunnen de winkel zonder drempels bereiken.
102. De entree is herkenbaar en goed zichtbaar.
103. Iemand met een visuele beperking kan zelfstandig de entree van de winkel vinden (via natuurlijke gidslijnen zoals de gevel).
104. Er is geen kracht nodig om de toegangsdeur te openen. De deur gaat bij voorkeur automatisch open.
105. In de winkel is zitgelegenheid voor klanten.
106. De begane grond en alle verdiepingen in de winkel zijn voor iedereen zelfstandig bereikbaar. Er zijn geen drempels of abrupte hoogteverschillen en de doorgang is overal geschikt voor rolstoelen en scootmobielen.
107. Alle schappen en alle toontafels zijn zo geplaatst dat rollator- of rolstoelgebruikers overal kunnen komen en alles goed kunnen zien.
108. De meest alledaagse producten zijn makkelijk bereikbaar, ook voor kleine mensen en rolstoelgebruikers. Rolstoelgebruikers met handfunctie kan zelfstandig producten tussen 0,4 en 1,5 m hoogte pakken.
109. Weegapparatuur en pinautomaten zijn zo geplaatst dat ook kleine mensen en rolstoelgebruikers de apparatuur zelfstandig kunnen bedienen.
110. De kassa/balie is goed zichtbaar en kan men zelfstandig bereiken. Denk ook aan een klant met een visuele beperking. Breng bijvoorbeeld een gidslijn aan naar de balie.
111. Alle kassa's zijn bruikbaar voor rolstoelgebruikers en kleine mensen. Dat wil zeggen, dat men zelfstandig producten bij de kassa kan plaatsen en oppakken.
112. Niet slechts één maar alle kassa's zijn passeerbaar door rolstoelgebruikers.
113. Slechthorenden en dove mensen kunnen meelesen met wat de caissière aanslaat.
114. De pinapparatuur is bruikbaar voor kleine mensen en rolstoelgebruikers (los of kantelbaar).

*“Maak de gangpaden voldoende breed. Probeer het zelf uit !
Rij eens langs de stellingen met een magazijnwagen met een pakket dat 80 cm breed is....”*

*Jos Hendriks
Bewoner Utrecht*

“Manoeuvrerruimte houdt toch ook in, dat er geen stapels producten midden in het looppad staan. Ik kan producten, die per ongeluk omvallen, niet zelf oprapen.....”

*Carry-Ann
Bewoner Utrecht*

Aanvulling hotels

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers in de locatie te verblijven, te ontbijten, te dineren, te overnachten en gebruik te maken van de overige functies die het hotel aanbied.

115. Twee procent van de hotelkamers met een minimum van twee kamers is geschikt voor rolstoelgebruikers.
116. Rolstoelgebruiker kunnen zelfstandig de betreffende kamers bereiken en de toegangsdeur passeren.
117. De vloerbedekking is berijdbaar voor rolstoelgebruikers (geen losse kleden of matten).
118. Aan tenminste één kant van het bed is manoeuvreerruimte voor een rolstoel.
119. Het licht kan vanuit het bed worden bediend.
120. Naast het bed is een stopcontact voor het opladen van een rolstoel, dat vanuit de rolstoel bereikbaar is
121. Rolstoelgebruikers kunnen zelfstandig de badkamer bereiken (bij voorkeur helemaal geen drempels), de badkamerdeur passeren en sluiten, en het toilet, de wasbak en de douche gebruiken (onder de douche is een zitgelegenheid).
122. Het raam kan vanuit de rolstoel worden geopend en gesloten.
123. Los meubilair zoals stoelen zijn licht en kunnen makkelijk worden verplaatst.
124. Vluchtroutes zijn ook geschikt voor rolstoelgebruikers (kamer op begane grond verdient de voorkeur).
125. Alle overige kamers zijn bereikbaar en de toegangsdeur is passeerbaar voor rolstoelgebruikers.
126. Voor de ontbijtruimte, de lounge en het restaurant zie 'Aanvulling horeca'.

Aanvulling horeca

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers van tenminste enkele tafels in de horecavoorziening gebruik te maken.

127. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de horeca bereiken. Er zijn meerdere tafels geschikt voor rolstoelgebruikers.
128. Wanneer er sprake is van zelfbediening kan een rolstoelgebruiker voor de balie rijden en vanuit de rolstoel alle drank- en etenswaren zien.
129. Er zijn meerdere zitplaatsen met een goede akoestiek waar men elkaar kan verstaan.

Aanvulling gezondheidsinstellingen

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers gebruik maken van de gezondheidsvoorzieningen in het gebouw.

130. Iedereen, dus ook een rollator- of rolstoelgebruiker kan zelfstandig de receptiebalie, de wachtruimte, de spreekkamer en de behandelruimte bereiken en gebruiken.
131. In tandartspraktijkruimten is een opstelruimte voor een rolstoel, vanaf deze opstelplaats kan de tandarts de patiënt behandelen. Dat houdt in dat de tandarts de rolstoelgebruiker kan bereiken met de apparatuur.

Aanvulling crematoria/aula op begraafplaatsen

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers de crematie of de begrafenis bij wonen en actief mee te doen.

132. Verspreid door de aula zijn meerdere en extra opstelplaatsen voor rollator- en rolstoelgebruikers. Deze plaatsen zijn zo gesitueerd dat men met het gezicht naast een begeleider, familielid of vrienden kan plaatsnemen.
133. Zie ook 'Aanvulling theater/bioscoop/conferentie'.

Bewegwijzering

Mensen met beperkingen kunnen op een gelijkwaardige wijze als de overige bezoekers de verschillende publieksfuncties van het gebouw vinden.

134. De teksten van verwijzingsborden zijn goed leesbaar. Dat stelt eisen aan het lettertype, de grootte, het contrast en de hoeveelheid licht.
135. Als er afwijkende looproutes zijn voor mensen die afhankelijk zijn van liften, worden deze routes duidelijk aangegeven.

Adressen

 PLATFORM GGZ UTRECHT	Utrecht telefoon email website
 COSBO-Stad-Utrecht	Churchillaan 11 E16 3527 GV Utrecht telefoon 030-2965108 email info@cosbo-stad-utrecht.nl website www.cosbo-stad-utrecht.nl
 LFB	Zonnebaan 39 3542 EB Utrecht telefoon 030-2363761 email info@lfb.nu website www.lfb.nu De LFB is een belangenorganisatie dóór en voor mensen met een verstandelijke beperking, die tevens een werk- of stage- of detachering- of vrijwilligerswerkplek biedt voor mensen met een beperking. De LFB zet zich in voor versterking en vertegenwoordiging van haar achterban. Versterking door het geven van informatie, scholing en training en door het organiseren van onderlinge ontmoetingen.
 solgu UTRECHT ONGEBEERKT	Churchillaan 11 E16 3527 GV Utrecht telefoon 030-2803286 email info@solgu.nl website www.solgu.nl Het Solgu is de spreekbuis van iedereen in Utrecht die een handicap of chronische ziekte heeft. We geven beleidsadvies om de belangen van onze achterban te behartigen en beïnvloeden de beeldvorming. Daarnaast verstrekken we informatie. Het uitgangspunt bij alle werkzaamheden is gelijkwaardige deelname aan de samenleving.